

KÂSİR

(القاصر)

Edâ ehliyeti kısıtlı kişi anlamında
fıkıh terimi.

Sözlükte “kısa ve eksik olmak, sona ulaşmamak; kısaltmak, hapsetmek” anlamındaki **kasr** kökünden ism-i fâil olan **kâsır** İslâm hukukunda tam edâ (fiil) ehliyeti bulunmayan kişiyi ifade eder. Kur'an'da **kâsır** kelimesi yer almazsa da **kasr** kökünün çeşitli türevleri “kısaltmak” mânasıyla iki (en-Nisâ 4/101; el-Feth 48/27), “tahsis etmek ve hapsetmek” anlamıyla beş yerde (el-A'raf 7/202; es-Sâffât 37/48; Sâd 38/52; er-Rahmân 55/56, 72) geçer. Hadislerde de **kasr** kökü ve fiil türevleri bu çerçevede sıkça kullanılmış olup bunlardan “dört rek'atlı namazların iki rek'at kılınması” mânasındaki kullanım (**kasr-ı salât**) daha belirgindir. Fıkıh usulünde **kâsır** genelde illetin bir vasfı olarak zikredilir ve bununla illetin benzer olaylara da taşabilen (müteaddî) bir vasfı olmayıp sadece asla mahsus oluşu kastedilir. Klasik dönem fıkıh literatüründe ise **kâsır** kelimesi namaz, ikrah, hak, kabz, edâ, milk gibi bir ibadet, hukukî işlem ve ilişkinin vasfı olarak kullanıldığında sahih ve kâmilin zıddı olarak onun gerekli şartları taşımaması, eksik olması; şahıs hakkında kullanıldığında ise rüşd ve bulûğun zıddı olarak o şahsın tam edâ ehliyetinin bulunmaması anlamındadır.

Kâsır kelimesiyle, zimmete ve hukukî kişiliğe dayalı vücûd ehliyetinden ziyade akıl ve temyiz gücüne dayalı edâ ehliyetindeki eksikliğin ifade edilmesi Arap dilinde noksan kelimesinin daha çok kişilerin fizikî / bedenî eksikliği, kusur kelimesinin de zihni / akli eksikliği ifade etmesiyle de açıklanabilir. **Kâsırın** fıkıhta kazandığı terim anlamı da bu çerçevede olup yaş küçüklüğü, akıl hastalığı ve akıl zayıflığı, bunaklık, uyku, yaşlılık, ölümcül hastalık, sarhoşluk, iflâs, sefeh gibi kişinin akli melekelerini tam kullanmasını olumsuz yönde etkileyen durumlar sebebiyle edâ ehliyeti kısıtlanan kişi demektir. Bunlardan çocuk, deli ve ölüm hastalığındaki kişi gibi bir kısmının ehliyeti yargı kararına gerek olmaksızın kendiliğinden, yani hukuk düzeni gereği kısıtlı sayılırken sefih, müflis, borçlu gibi bir kısmının ehliyeti ancak yargı kararıyla kısıtlanabilir (bk. HACİR).

Edâ ehliyeti, muâmelât alanında kişinin vücûd ehliyeti sebebiyle faydalanma-

ya ehil olduğu hakları bizzat kullanabilmesini, hak ve borçlar doğuracak şekilde hukukî işlem yapabilmesini ifade ettiği gibi ceza hukuku, itikad ve ibadetler açısından kişinin şer'î hitaba ve edânın vücûbuna ehliyetini de içerdiğinden fıkıhta üzerinde ayrıntılı biçimde durulan bir husustur. Eksik edâ ehliyetlilerin söz ve fiillerinin ne gibi dinî ve hukukî sonuçlar doğuracağı konusu ise hayatın tabii seyrini teşkil eden temyiz öncesi dönem, temyiz dönemiyle bulûğ-rüşd sonrası dönem şeklindeki üçlü ayırım esas alınarak incelenir; diğer ehliyet ânzaları da edâ ehliyetine etkisi oranınca bu ayırım içine yerleştirilir. Bu bağlamda **kâsır** terimiyle daha çok mümeyyiz olan, fakat bâliğ ve reşid olmayan kimsenin kastedilmesi, fıkıhî sonuçları itibarıyla edâ ehliyeti hiç bulunmayanlardan ziyade kısmen bulunan mümeyyiz küçüğün ve bu hükümden görülen ve çoğunluğu teşkil eden diğer eksik ehliyetlilerin tasarruflarının önem taşımakta oluşuyla alâkalı bir husustur.

Edâ ehliyeti hiç bulunmayan gayri mümeyyiz küçük ve tam deli ile bu hükümden olanların dinen ve hukuken geçerli niyet ve iradeleri bulunmadığından söz ve tasarrufları geçerlilik taşımaz. Mümeyyiz çocuğun malî sonucu bulunan hukukî işlemlerinden hibeyi kabul gibi sırf yarar taşıyanları kimsenin izin ve onayına bağlı olmaksızın sahih, teberruda bulunmak gibi sırf zarar içerenleri ise velisi izin verse bile gayri sahihtir. Alım satım, icâre gibi kâr ve zarar yönü bulunan tasarrufları ise velisinin izin veya icâzetine bağlı olarak geçerli olur. Bu gruptakilerin tekliif ve cezaî ehliyeti de bulunmamakla birlikte dinî ödevleri yerine getirmeleri belli sebeplerle sahih görülmüştür (bk. EHLİYET).

BİBLİYOGRAFYA :

Mekâyîsü'l-luğa, “kaşır” md.; *Kâmus Tercümesi*, “kaşır” md.; Şirâzî, *el-Mühezzebe*, I, 328-332; Serahsî, *el-Mebşûr*, II, 183; III, 146, 158, 160-161, 166, 179-180, 191; IV, 214-215; V, 41, 54; IX, 56; XIV, 31; XX, 7; a.m.f., *el-Uşûl* (nşr. Ebû'l-Vefâ el-Efgânî), Haydarâbâd 1372 → Beyrut 1393/1973, I, 53-54; II, 338, 349; Kâsânî, *Bedâ'î*, I, 256; II, 186, 190, 247, 322; IV, 19-20, 153; VI, 120, 227; VII, 38, 169-175; Mergî-nânî, *el-Hidâye*, İstanbul 1986, III, 225, 280; IV, 12, 136, 189, 208, 242; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, İstanbul 1985, II, 234-246; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, Kahire 1969, IV, 343-357; Minhâcî, *Cevâhirü'l-İukûd* (nşr. Mes'ad Abdülhamîd M. es-Sa'denî), Beyrut 1417/1996, I, 369; II, 408; İbn Nuceym, *el-Baḥrû'r-râ'ik*, I, 246, 265, 376; II, 82, 233; III, 3, 12, 65, 246, 307, 347; IV, 13, 156; V, 7, 55; VI, 152; VII, 215; VIII, 84, 122, 428; İbn Âbidîn, *Reddû'l-muḥtâr* (Kahire), I,

84, 102, 168, 203, 321; II, 29, 59, 281, 542; III, 96, 556; V, 421; VI, 142-153, 386; VII, 58; M. Ebû Zehre, *el-Aḥvâlü's-şahşiyye*, Kahire 1377/1957, s. 437-458; M. Yûsuf Mûsâ, *Aḥkâmü'l-aḥvâlî's-şahşiyye*, Kahire 1378/1958, s. 421-483; M. Sellâm Medkûr, *Mebâhişü'l-hükûm 'inde'l-uşûliyyîn*, Kahire 1959, s. 251-324; Mustafa Ahmed ez-Zerkâ, *el-Medḥalü'l-fikhiyyü'l-âm*, Dımaşk 1387/1968, II, 799-815.

CELAL ERBAY

KASIT

(القصد)

İradenin dinî
ve hukukî sonuç doğuran
bir fiile yönelmesi anlamında
fıkıh terimi.

Sözlükte “yönelmek, azmetmek; orta ve doğru yolu tutmak” gibi anlamlara gelen **kasıt** (kasd), terim olarak bir kimsenin istek ve iradesinin bir fiile ait sonuca yönelmesini ifade eder ve çok defa niyet, azim, irade, ihtiyar, amd (taammüd), rızâ gibi insanın iç dünyasına ait sübjektif durumunu tanımlamaya yönelik kavramlarla belli bir mâna ilişkisi taşır. Niyet ve kasıt ekseriya eş anlamlı olarak kullanılıp birbiriyle açıklanmakla birlikte kastın müccerret yöneliş, niyetin ise bu yönelişin arkasında olan, ona mânevî ve olumlu nitelik kazandıran sâik (bâis) olduğunu söyleyerek kası niyetten daha kapsamlı görenler de vardır (Ali Muhyiddin el-Karâdâğî, I, 199-201). İrade, kişinin muayyen bir hususta karar verme şeklinde gerçekleşen sübjektif eylemini, bir fiili yapmaya yönelmesini, kasıt ise bu fiilin sonucuna yönelişini ifade ettiğinden kasıt iradeye göre daha özel bir anlam taşır. İhtiyar iki şeyden birini diğerine tercih etmeyi ve hukukî işlemin sebebine yönelik iradeyi ifade etmesi yönüyle kasta göre daha şekli durur ve kasıttan ayrılır. “Bir fiili bilerek ve sonuçlarını isteyerek icra etmek” mânasını taşıyan amd (taammüd) kelimesi kasta göre daha fazla kararlılık taşıyan bir irade ve icrayı ifade eder. Bu gruba giren kelimeler arasında bu tür farklardan söz edilebilirse de (Karâfî, s. 7-13) fıkıh literatüründe özellikle niyet, kasıt ve amd kelimelerinin eş anlamlı olarak kullanıldığı, niyetin ibadetler, amdin ceza hukuku alanında yaygınlık kazanmasına karşılık kastın bunları da kapsayacak şekilde daha geniş bir kullanımının bulunduğu söylenebilir.

Kur'an-ı Kerim'de kasd kökünün türevleri sözlük anlamıyla altı yerde (el-Mâide

5/66; et-Tevbe 9/42; en-Nahl 16/9; Lokmân 31/19, 32; Fâtır 35/32), taammüd de terim anlamıyla üç yerde (en-Nisâ 4/93; el-Mâide 5/95; el-Ahzâb 33/5) geçer. Niyet kelimesi Kur'an'da doğrudan geçmemekle birlikte dinî literatürdeki kullanım yönüne delâlet eden çeşitli âyetler vardır. Kişilerin iç dünyası ve davranışların samimiyetle yapılmasının taşıdığı önem sebebiyle niyet, kasıt, ihtiyar, irade, rızâ, taammüd gibi kelimelerin dinî öğretilerde de sıkça kullanıldığı ve giderek kavramlaşarak bunlarla inanç ve ibadetlerden muâmelât ve ukûbat alanına kadar kişilerin dinî ve hukukî sorumluluklarını çerçeveleyen ve dışa akseden davranışlarını değerlendiren bir doktrinin oluşturulduğu görülür (bk. İHTİYAR; İRADE; NİYET; RIZÂ).

İslâm âlimlerinin tasvirine göre bir fikrin hatıra gelmesi (hâcis) ve sahibini bir süre meşgul etmesi (hâtır), insanın onu yapıp yapmamakta tereddüt etmesi (hâdisü'n-nefs), yapılması yönüne meyletmesi (hemm) safhalarını, o şeyi yapmaya bilinçli olarak karar vermesi demek olan kasıt ve azim safhası takip eder. Bunun için de kasıt, insanın eylemi oluşturan zihnî faaliyetleri arasında fizik âleme en yakın olan halkayı teşkil eder. Günah olan bir fiilin işlenmesi halinde dinî sorumluluğun hangi safhada başlayacağı özellikle kelâmcıları fazlasıyla meşgul etmiş bir konudur. Hukukta ise hüküm ve sorumluluk kastı izleyen eylem safhasında başlar.

Hz. Peygamber'in, "Ameller niyetlere göredir. Herkes için niyet ettiği şey vardır" meâlindeki hadisi (Buhârî, "Be'dü'l-vahy", 1; Müslim, "İmâre", 155), davranışların Allah katındaki gerçek değerini belirten genel bir dinî ilkeyi ifade eder. Bu husus fıkıh kültüründe, "Bir işten maksat ne ise hüküm ona göredir"; "Ukûdda itibar makâsıd ve meâniyedir, elfaz ve mebâniye değildir" kaideleriyle ifade edilir (Mecelle, md. 2, 3). Mubah bir işin Allah rızâsını elde etmek amacıyla yapılması halinde sevap ve ecir kazandıran bir ibadet haline geleceği belirtilir. Nitekim Resûl-i Ekrem de düşmanla savaşta kullanılacak okun imalinin bile cennete girme vesilesi olabileceğini ifade etmiştir (Ebû Dâvûd, "Cihâd", 24). Aynı şekilde kurban kesiminde, buluntu malın zilyeliğinde olduğu gibi fâilin niyet ve kastına göre bir işin dinî değer hükmü değişebilir. Kocanın sırf eziyet etmek için karısını nikâhı altında tutmasının Kur'an'da haksızlık ve zulüm olarak nitelendirilmesi bu gerekçeye dayanır (el-Bakara 2/231).

Kişilerin iç iradeleriyle dışa akseden davranışları arasında uyumun bulunması samimiyet ve dürüstlük ölçütü olarak dinen büyük önem taşısa da beşerî ilişkilerde hukuk güvenliğinin ve istikrarının korunabilmesi, adaletin sağlanabilmesi için haricen bilinmesi mümkün olmayan kasıt ve niyet yerine bazı objektif kriterlerin benimsenmesi ve hükümlerin onlara dayandırılması gerekir. Muâmelât hukukunda iç iradeden, kişinin niyet ve kastından ziyade onun temsilcisi sayılan söz ve davranışların ölçü alınması ve hükümlerin zâhire göre verilmesi de bu gerekçeye dayanır. Hz. Peygamber, meşhur bir hadisinde kendisine sunulan delillerin zâhirine göre hüküm vereceğini belirtmiş (Buhârî, "Şehâdât", 27, "Ahkâm", 20; Müslim, "Akâziye", 4), bu âdeta muâmelât hukukunun temel ilkelerinden biri olmuştur. Akidlerin icap ve kabul ile kurulması, yargılamada objektif ispat vasıtalarının benimsenmesi de bu ilkenin gereğidir. Burada asıl mesele, kasıt ve davranış arasında çatışma olduğu durumlarda hangisine öncelik verileceği, fâilin niyet ve kastının bilinebileceği durumlarda onun temsilcisi sayılan söz ve davranışların önemini yitirip yitirmeyeceği hususudur. Özetle belirtmek gerekirse başta Zâhirîler olmak üzere Hanefî ve Şâfiî mezhepleri, akidlerde ve hukukî işlemlerde tarafların dışa akseden söz ve davranışlarını esas alırken Hanbelî ve Mâlikî mezhepleri, belli ölçüde böyle bir işlemi yapmaya sevkeden sâiki ve fâilin kastını esas almaya gayret ederler. Vadeli satış, şarap üreticisine üzüm satmak, borçlunun alacaklıya hediye vermesi, ölüm yatağındaki hastanın evlenmesi, boşaması veya mirasçıları lehine borç ikrarı, hülle nikâhı gibi örnekler üzerinde yoğunlaşan bu tartışmada tarafların farklı görüşte olmaları zikredilen iki ilkedен birine öncelik vermeleri sebebiyledir (bu konudaki görüşlerin değerlendirmesi için bk. Abdülkerîm Zeydân, s. 249-270).

Ceza hukukunda kusura dayalı (sübjektif) sorumluluk ilkesi hâkim olup malî nitelikteki bazı cezalarda kusursuz (objektif) sorumluluğa yer verildiği de olur. Bunun için ceza hukukunda fâilin suç teşkil eden eylemi bilerek ve sonucunu isteyecek yapmasını ifade eden kasıt, ağır bir dinî ve uhrevî sorumluluğu mücip olduğu kadar suç hukukunun da âdeta omurgasını oluşturmaktadır. Meselâ Kur'an'da adam öldürme suçu fâilin öldürme kastı esas alınarak kasten (amden) ve hatâen şeklinde iki gruba ayrılmış ve her biri için

farklı müeyyideler öngörülmüş (en-Nisâ 4/92-93), bu ayırım klasik doktrinde de korunmuştur. Buna göre adam öldürme suçunda kasıt (amd) fâilin bilerek ve isteyerek ölümle sonuçlanan bir fiili işlemesi demektir ve suçun mânevî unsurunu teşkil eder. Mâlik ve Leys b. Sa'd'ın önceden planlanan cinayetlerde kisasın uygulanma şartlarını hafifletmesi bir tarafa, doktrinde suç önceden planlama anlamıyla taammüd ve fiilin sonucunu o anda istemiş olma anlamıyla kasıt ayırımı genelde yapılmaz. Öte yandan kasıt kişinin iç dünyasıyla alâkalı bir durum olduğu ve tesbitinde zorluklar bulunduğu, hukukî hükümlerin ise objektif verilere dayanması gerektiği için fakihler kişinin kasıt ve niyetini göstermeye elverişli objektif bir ölçüt geliştirmeye çalışmışlar, bunun için de fâilin kullandığı aletin öldürücü olmasını onun öldürme kastını taşıdığına delili saymışlardır. İslâm hukukçularının çoğunluğunun görüşü bu olmakla birlikte öldürücü aletin tanım ve örneklemesi mezheplere, hatta fakihlerin kişisel bilgi birikim ve takdirine göre değişiklik gösterir. Mâlikî fakihleri, muâmelât alanında olduğu gibi genelde sübjektif metodu benimseyerek aletin öldürücü olmasını değil fâilin öldürme kastı taşımasını ölçü almışlardır (bk. KATİL). Adam öldürme suçunda kasıt ile hata arasına üçüncü bir kategori olarak ilâve edilen kasıt benzeri (şibh-i amd) öldürme ise fâilin ölümle sonuçlanan fiili bilerek işlediği ancak ölüm sonucunu istemediği durumları modern hukuktaki ifadesiyle kastı aşan müessir fiille adam öldürme suçunu ifade eder ve kasta göre daha alt bir ceza gerektirir (bk. DİYET; KİSAS). Tesebüb yoluyla işlenen suçlarda ve verilen zararlarla fâilin kastı tazmin sorumluluğu açısından o fiilin mübâşeretle işlenmesi hükmündedir (Mecelle, md. 92-93).

Ceza hukukunda kastı suçtan söz edebilmek için fâilin hukuken suç sayılan hareketi önceden tasavvur etmiş, onun suç olduğunu bilmiş ve onu yapmayı istemiş olması şartları arandığından bunların bulunması halinde kasıt geçerli, akıl hastası, gayri mümeyyiz küçük, tam ikrah altındaki şahıs gibi iradeleri hukuken yok sayılan kimselerin kastı ise geçersiz sayılır. Bu ayırım suç için öngörülen cezanın uygulanmasını doğrudan etkiler. Klasik fıkıh literatüründe çeşitli suç türlerine ait fer'î meseleler üzerinde geliştirilen görüşler, suç işleme kastının günümüz hukukundaki adlandırmalara uygun biçimde bazı tasniflere tâbi tutulmasına, suçun

oluşmasının değişik safhalarında kastın ölçütü ve sonuçları konusunda teoriler üretmeye imkân veren bir zenginlik taşır (Ahmed Fethî Behnesî, IV, 235-247; Dalgın, sy. 10 [1998], s. 225-247).

BİBLİYOGRAFYA :

Mekâyisü'l-luğa, "kaşd" md.; Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "kaşd" md.; Buhârî, "Bed'ü'l-vahy", 1, "Şehâdât", 27, "Ahkâm", 20; Müslim, "İmâre", 155, "Akziye", 4; Ebû Dâvûd, "Cihâd", 24; Karâfî, *el-Ümniyye fi idrâki'n-niyye*, Beyrut 1404/1984; *Mecelle*, md. 2, 3, 92-93; Bilmen, *Kamus*², III, 11-12, 33-331; Mustafa Ahmed ez-Zerkâ, *el-Medhalû'l-fikhiyyü'l-İslâm*, Dimaşk 1387/1968, II, 617-618, 742-746; M. Ebû Zehre, *el-Cerîme*, Kahire 1974, tür.yer.; a.mlf., *el-Ükûbe*, Kahire 1974, tür.yer.; Abdülkerim Zeydân, *Mecmû'a Buhûş fikhiyye*, Bağdad 1396/1976, s. 249-270; Ali Şafak, *Mezheplerarası Mukayeseli İslâm Ceza Hukuku*, Erzurum 1977, tür.yer.; Sâlih b. Gânim es-Sedlân, *en-Niyye ve eşerühâ fi'l-ahkâmî's-ser'iyye*, Riyad 1404/1984, tür.yer.; Ali Muhyiddin el-Karadâğî, *Mebde'ü'r-rızâ fi'l-ukûd*, Beyrut 1406/1985, I, 199-201; Ahmed Fethî Behnesî, *el-Mevsû'atü'l-cinâ'iyye fi'l-fikhi'l-İslâmî*, Beyrut 1412/1991, IV, 235-247; Salih Akdemir, "İslâm Hukuku ve Mukayeseli Hukukta Kasdın Aşılması Meselesi Üzerine Bir Tedkik", *İslâmî Araştırmalar*, I/2, Ankara 1986, s. 22-27; Nihat Dalgın, "Cezaî Sorumlulukta Kasıt", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 10, Sam-sun 1998, s. 207-247; "Amd", *Mu.F*, XXX, 307-311.

ALİ ŞAFAK

KASÎ (Benî Kasî)

(بنو قسي)

III. (IX.) yüzyılda
Endülü'sün kuzeydoğu
sınır bölgesine hâkim olan
müvellid hânedanı.

Endülü's tarihinde ön plana çıkmış İspanyol asıllı (müvellid) ailelerden biridir. İbre (Ebro) nehri vadisinde Sağrûla'lâ'da yaşayan Kasîler, Benî Tavîl ve Tüçibîler'le birlikte Aragon bölgesinde hâkimiyet mücadelesi vermişlerdir. İbn Hazm'a göre hânedanın adını aldığı Kasî, Vizigot hâkimiyeti döneminde Vasconia kontudur ve Endülü'sün müslümanlar tarafından fethedilmesinden sonra Suriye'ye giderek Velîd b. Abdülmelik vasıtasıyla müslüman olup onun himayesine girmiştir. Hânedan genelde Kurtuba (Cordoba) Emevî Emirliği'ne bağlı kalmış, fakat fırsat buldukça da isyan edip zaman zaman bağımsızlık kazanmıştır. Kasîler'den Mûsâ b. Fürtûn, 172 (788-89) yılında Yemenliler'le birlikte Emir I. Hişâm'a karşı Turtûşe'de (Tortosa) ayaklanan ve Sarakusta'yı (Zaragoza) ele geçiren Saîd b. Hüseyin b. Yahyâ el-

Ensârî'nin üzerine gönderildi. Mudarîler'in desteğiyle Saîd'i yenerek öldüren Mûsâ Sarakusta'yı geri almayı başardı; ancak bir süre sonra Saîd taraftarlarıyla yaptığı savaşta öldürüldü. Dul kalan karısının Navarra (Neberre) Kralı Inigo Arista ile evlenmesi, Benî Kasî ile Navarralılar arasında dostluk kurulmasına ve gerektiğinde tarafların birbirine askerî yardım sağlamasına vesile olmuştur.

Benî Kasî'nin en meşhur şahsiyeti Ernî't (Arnodo) Kalesi hâkimi Mûsâ b. Mûsâ b. Fürtûn'dur. Mûsâ, II. Abdurrahman'ın önde gelen kumandanlarından biriydi ve Tutîle (Tudela) valisi olarak Franklar'la yapılan savaşlarda üstün başarılar kazanmıştı. Fakat daha sonra bazı emirlerle arası açıldığı için isyan etti. Üzerine gönderilen Hâris b. Bezî' (Bezîğ) karşısında büyük kayıplar veren Mûsâ, Hâris Tutîle'yi muhasara edince onunla anlaşarak Tutîle'den ayrıldı ve Ernî't'e gitti. Hâris'in Ernî't'e yürümesi sebebiyle Navarra Kralı Garcia Inigues ile ittifak kurdu. Yapılan şiddetli savaşta Hâris yenildi ve esir düştü (228/843). Bu gelişmeler karşısında II. Abdurrahman Tutîle'yi kuşattı; ancak Mûsâ oğullarından birini ona rehlin vererek bu kuşatmadan kurtuldu ve Tutîle valiliğinde kaldı. 230 (845) yılında Endülü's sahillerine inen Normanlar'ın (Vikinger) geri püskürtülmesinde emîre yardımcı oldu. Mûsâ 232 (846-847) ve 235 (849-850) yıllarında iki defa daha isyana kalkıştıysa da isyanları yine bastırıldı. 237'de (851) Tutîle'nin yanı sıra Veşka (Huesca) ve Sarakusta da onun idaresine verildi. 241 (855) ve 242'de (856) Franklar'a karşı düzenlenen seferlere katıldı ve Berşelûne (Barselona) bölgesindeki bazı kaleleri fethetti. Kazandığı zaferlerden sonra kendini İspanya'nın üçüncü hükümdarı olarak görmeye başladı ve 243-245 (857-859) yılları arasında Tuleytula'da (Toledo) çıkan isyanlara destek verip oğlu Lübb'ü oraya gönderdi. 245'te (859) Leon Kralı I. Ordoneo karşısında ağır bir yenilgiye uğraması üzerine valilikten azledildi. Ardından Vâdilhicâre'de hüküm süren Ezrak b. Mentîl b. Sâlim ile dostluk kurmaya çalıştı ve kızını ona verdi. Ancak bir süre sonra damadı ile araları açıldı ve onunla Vâdilhicâre'de yaptığı savaş sırasında aldığı yaralardan öldü (248/862).

257 (871) yılında Sağrûla'lâ'da isyan eden Mûsâ'nın oğlu Lüb ve kardeşi İsmâil, Sarakusta'yı ele geçirip Vali Abdülvehhâb b. Ahmed b. Mugis'i şehirden çıkarırken diğer kardeşlerinden Fürtûn Tu-

tîle'ye, Mutarrif de Veşka'ya hâkim oldu (258/872). Ertesi yıl bölgeye gelen I. Muhammed Benblûne'ye (Pamplona) kadar ilerledi ve İsmâil b. Mûsâ'yı bağışlayıp bazı kalelerin hâkimiyetini ona verdi. Mutarrif b. Mûsâ ise oğullarıyla birlikte Kurtuba'ya götürülerek idam edildi (259/873). Daha sonraki yıllarda İsmâil b. Mûsâ birkaç defa daha ayaklandıysa da her seferinde kendini affettirdi. En son 270 (883-84) yılında çıkardığı isyan, I. Muhammed'in hâkimiyetini tanımış olan yeğeni Muhammed b. Lüb tarafından bastırıldı. Ancak Sarakusta'yı ele geçiren Muhammed b. Lüb, Tüçibîler'in baskısı karşısında şehri muhafaza edemeyeceğini anlaşıncaya ertesi yıl burayı Ernî't, Tarasûne (Tarazona), Ceriş ve Tutîle ile değişti; ardından bunlara bölgedeki diğer bazı kaleler de eklendi. Emir Abdullah'ın tahta çıkmasından sonra isyan etti. Sarakusta'yı Tüçibîler'den almak için defalarca uğraştıysa da başaramadı. Daha sonra Zünnûnîler'in elinde bulunan Tuleytula'yı aldı (283/896) ve 285 (898) yılında Sarakusta'yı tekrar kuşattığı sırada öldürüldü. Muhammed b. Lüb, isyanıyla üç Kurtuba Emevî emirini meşgul eden Ömer b. Haf-sûn'la ittifak kurmuş ve oğlu Lübb'ü ona destek vermesi için görevlendirmişti. Tutîle ve Tarasûne valiliği yapan Lüb b. Muhammed 285 (898) ve 291 (904) yıllarında Franklar'a karşı başarıyla sonuçlanan seferler düzenledi, fakat 294'te (907) Benblûne yakınlarında Navarralılar'la savaşırken öldü. Yerine kardeşi Abdullah geçti. Bundan sonra Benî Kasî'nin çöküşü hızlandı. 303 (915-16) yılında Abdullah b. Muhammed'in ölümünün ardından yerini alan Mutarrif b. Muhammed b. Lüb yeğeni Muhammed b. Abdullah b. Muhammed tarafından öldürüldü. Muhammed b. Abdullah, Benblûne seferi sırasında kendisini Tutîle valisi olarak tanıyan III. Abdurrahman'ın hâkimiyetini kabul etti (312/924); hânedan mensuplarından bazıları da III. Abdurrahman'la birlikte Kurtuba'ya giderek hizmetine girdiler. Kasîler'den son Tutîle Valisi Muhammed b. Lüb b. Muhammed 315 (927) yılında Lâride'yi (Lerida) işgal etti; fakat halk tarafından şehirden çıkarıldı ve 317'de (929) kayınbiraderi Belyâriş (Pallars) kontu Raymond'un ihtirası yüzünden öldürüldü. Hânedanın geri kalanları Hristiyanlığa dönüp Leon ve Navarra krallarının saflarına geçtiler; Lüb b. Muhammed b. İsmâil ise İfrîkiye'ye gidip Fâtımîler'e katıldı.